

УПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛИ

*Вірте в талант та творчі сили
кожного вихованця.*

В. О. Сухомлинський

Василь Олександрович Сухомлинський – велика Людина, мудрий Учитель. Його творча спадщина – цілюще джерело, звідки педагог може черпати знання заради благородної цілі чуйного, мудрого і обережного проникнення в юне серце.

Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського має багатоаспектний характер. Його твори – це сукупність педагогічних ідей, знахідок, рекомендацій і просто добрих порад. І особливо актуальними стають вони сьогодні, в умовах оновлення змісту освіти.

Творчість В. О. Сухомлинського з кожним роком залучає все більше уваги наукової і педагогічної громадськості, як у нашій країні, так і за кордоном. І це не випадково. Розроблена ним педагогічна система не тільки збагатила педагогічну науку новаторськими ідеями і положеннями, внесла вклад як у теорію, так і в практику навчання і виховання, але й створила значний, революційний етап у розвитку вітчизняної педагогічної думки.

“Працю вчителя ні з чим не можна порівняти, ні зіставити, – вважав В. О. Сухомлинський. – Ткач уже через годину бачить плоди своїх турбот. Сталевар через кілька годин радіє з вогненного потоку металу – це вершина його мрії; орач, сіяч, хлібороб через кілька місяців милується колосками і жменю зерна, вирощеного в полі... А вчителю треба працювати роки і роки, щоб побачити предмет свого творіння; буває, минають десятиріччя, і ледве-ледве починає позначатися те, що ти замислив; нікого так часто не відвідує почуття незадоволення, як учителя; ні в якому ділі помилки і невдачі не ведуть до таких тяжких наслідків, як в учительському” [3, с. 388].

Педагогіка В. О. Сухомлинського є особистісно зорієнтованою, базується на дитиноцентризмі, за якого дитина розглядається як найвища цінність. Вона має бути оточена добром, ласкою, повагою, мудрою любов'ю; мати право на власну думку і помилку, відчуті її наслідки і зробити певні висновки; бути активним учасником педагогічного процесу, що в результаті сприятиме виробленню

гуманних поглядів на життя та дотриманню гуманістичних принципів у життєвих контактах з оточенням.

Чим більше заглиблюєшся у педагогічний скарб Учителя-Добротворця, тим краще усвідомлюєш, що гуманістична педагогіка Василя Сухомлинського невичерпна, вона назавжди залишиться педагогікою завтрашнього дня.

“Вірте в талант і творчі сили кожного вихованця!” – так звертався до педагогів В. О. Сухомлинський. Досвід власної багаторічної практики, узагальнення величезної педагогічної спадщини переконали його в тому, що “сила і можливості виховання невичерпні” [3, с. 445].

Працюючи над удосконаленням навчально-виховного процесу, зміцненням співдружності школи і сім'ї, піднесенням ефективності управління школою, творчо використовують спадщину та багатий досвід практичної діяльності видатного вченого-гуманіста, природолюбця.

Вивчення сутності і характеристик процесу шкільного навчання має вже досить тривалу історію. До їх теоретичного розгляду зверталися майже всі педагоги минулого. Цікавить ця проблема і сучасних дослідників. Наприклад, в “Українському педагогічному словнику” С. Гончаренко, академік НАПН України О. Савченко мали різні ідеї щодо процесу навчання. Кожного з них турбувало питання удосконалення навчального процесу з урахуванням сучасних вимог суспільства.

Видатний український педагог і письменник В. О. Сухомлинський зробив надзвичайно цінний унесок у науково-практичне осмислення і висвітлення всіх найактуальніших проблем шкільного навчання. Вчений-гуманіст розглядав процес навчання і виховання як єдине педагогічне ціле. “Не забуваймо, – підкреслював учений, – що в школі дитина не тільки вчиться. В школі вона живе. Там, де вихователі забувають цю істину, навчання стає для школяра тягарем. Там, де навчання виступає як невід'ємна частина багатогранного духовного життя, – воно для дитини бажане і захоплює” [1, с. 16].

В. О. Сухомлинський значну увагу приділяв відносинам, їх ролі у формуванні особистості та колективу. Фундаментальним принципом виховання шкільного колективу всесвітньо відомий педагог-гуманіст визнавав багатство відносин між учнями і педагогами, між учнями, між педагогами. “Колектив живе багатим, повноцінним, духовним життям тоді, коли в ньому є ідейні, громадські, інтелектуальні, трудові, естетичні відносини” [1, с. 17].

Визначаючи взаємовідносини дітей у колективі однією з найтонших сфер шкільного життя, В. О. Сухомлинський ставив задачу: “Теоретичні уявлення про учнівський колектив потрібно втілити в живі людські взаємовідносини”. Щирість, сердечність стосунків були предметом постійної турботи педагога з метою формування загальношкільного колективу та гармонійного розвитку особистості в колективі.

“Без загальношкільного колективу нема школи, нема і педагогічного колективу як єдиної виховуючої сили, нема і директора як головного вихователя”, – переконував керівник школи, знаної в усьому світі [3, с. 441].

Велике значення В. О. Сухомлинський приділяв самовихованню: “Різновіковий колектив примушує керівника школи постійно турбуватися про багатогранність інтелектуальних, моральних, естетичних, творчих відносин між старшими і молодшими. Мова йде про дуже важку й нележку проблему керівництва школою – про самовиховання”, – писав педагог [2, с. 7].

Теоретичні висновки і практика створення взаємин у шкільному колективі є актуальними й зараз у різних навчальних закладах.

Сьогодні відбувається реформування освіти в Україні і світі, переорієнтація її на виховання людини, яка не тільки володітиме певним багажем знань, умінь, навичок та способів діяльності, а й умітиме виконувати свої обов’язки відповідно до сучасних теоретичних надбань, світових вимог і стандартів певної галузі.

Учителям реалізувати визначені завдання допомагає педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського в поєднанні з надбаннями сучасної української педагогіки, новітніми освітніми технологіями, власним досвідом та досвідом роботи педагогів попередніх поколінь.

Саме в працях В. О. Сухомлинського вчителі знаходять відповіді на те, як виховувати людину – творця, гуманіста, патріота свого краю, своєї Батьківщини. Видатного педагога хвилювали ідеї особистісного підходу до організації навчання, розкриття індивідуальних обдарувань і нахилів, творчої ініціативності учнів та інше. Читаючи ці твори, ще і ще раз переконуєшся в ефективності його системи роботи, в її співзвучності сьогоднішнім завданням освіти. Тому вчителі особливу увагу звертають на основні вимоги Василя Олександровича до уроку:

- все шкільне життя повинне бути пройняте духом гуманності;
- знання потрібні насамперед для того, щоб стати Людиною, Громадянином своєї Вітчизни, культурною особистістю, творцем, батьком, матір’ю;
- в учінні повинна бути індивідуалізація: і в змісті розумової праці (в характері завдань), і в часі;
- виховати органічну потребу в самоосвіті, бажання набувати знання протягом усього життя;
- в основу системи навчання треба покласти яскраву думку, живе слово і творчість дитини;
- спостереження — необхідна умова розумового розвитку;
- обов’язково має бути на уроці самостійна робота, в процесі якої осмислюються факти і здійснюється перехід до узагальнюючої істини [2, с. 7–10].

Нова школа потребує нової педагогіки, яка формується на засадах гуманізації та демократизації, відродження національної культури. Сучасні форми роботи творяться тоді, коли в навчально-виховні процеси приходять інноваційні ідеї, що ґрунтуються на вітчизняному та зарубіжному досвіді. Це не зовсім нові положення української школи. Вони мають глибоке національне коріння.

За В. О. Сухомлинським, гуманізм навчання і виховання полягає в особистій орієнтації навчання (зверненні до дитини), у створенні умов, спрямованих на розвиток творчої індивідуальності кожного. Наріжний камінь педагогіки В. Сухомлинського – людина як найвища цінність. В основі діяльності вчителя – любов та повага до дитини, глибоке знання її особистості, уміле проектування ситуації успіху. Основою організації навчання в сучасній школі залишається класно-урочна система, за якої провідною формою навчальної роботи є урок.

Стосовно процесу навчання урок відіграє інтегруючу роль, оскільки відображає та поєднує такі компоненти, як мета, зміст, методи, засоби навчання, взаємодію вчителя та учня.

Працюючи над піднесенням ефективності уроку, вчителі широко використовують у своїй діяльності ідеї В. О. Сухомлинського про гуманізацію навчально-виховного процесу.

Гуманізація – поняття узагальнює, це напрям, керівна ідея в його педагогічній спадщині, яку необхідно втілювати в життя. Гуманізація навчання – це вияв суспільної діяльності вчителя й учнів взаєморозуміння, доброти, поваги і довіри. Великий гуманіст переконливо довів у теорії і практиці, що гуманні засади є основою життя кожної людини і суспільства в цілому. Якщо виховання не спирається на цей фундамент, то воно приречене на невдачу [1, с. 18].

Проблему гуманізації навчання В. О. Сухомлинський розглядав багатопланово – це емоційність навчання, взаємозв'язок чуттєвого і логічного у пізнавальній діяльності учнів, формування пізнавальної активності учнів, організація навчання як процесу самовираження, розвиток учня, який орієнтується не на середньостатистичний рівень, а передбачає можливість вищих досягнень для даного віку, для конкретної дитини за відповідних умов.

Василь Олександрович стверджував необхідність усебічного розвитку особистості: інтелектуального, духовного, фізичного, розумового, трудового, естетичного в активній діяльності, різних видах співпраці дитини й дорослого, окремої індивідуальності і колективу.

Особливе значення та актуальність мають ідеї В. О. Сухомлинського в розбудові гуманістичного, розвивального освітнього простору сучасної школи, які визначили зміст і методологічну основу вирішення науково-методичних проблем шкіл.

Таким чином, як ніколи актуальними видаються сьогодні проблеми, порушені В. О. Сухомлинським. Його творча спадщина переконує нас у різноманітності педагогічних підходів до формування особистості учня. Нині, у період активних пошуків ефективних методів виховання гуманістичних цінностей, практична діяльність Василя Олександровича є надійним помічником у вирішенні цих важливих завдань. Серед наявних сьогодні систем виховання найретельнішого вивчення й упровадження вимагають саме педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського, які називають "найгуманнішою педагогікою". Опрацювання його педагогічної системи, наявність наукових шкіл та їх активна діяльність, як наукова, так і просвітницька, є свідченням того, що ідеї Сухомлинського надзвичайно важливі для розв'язання актуальних проблем сучасної освітньої та виховної практики.

Список використаної літератури

1. Бакалюк В. Ідеї В. Сухомлинського у сучасній школі / В. Бакалюк // Управління школою. – 2004. – № 13. – С. 16–18.
2. Степанова В. В. Реалізація гуманістичних ідей творчої спадщини В. О. Сухомлинського в системі освітнього простору навчального закладу / В. В. Степанова, Н. В. Шевченко, І. В. Маслікова // Управління школою. – 2006. – № 34. – С. 6–11.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5-и т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 2. – 640 с.